

Kvalitet i høyere utdanning

Kai A. Olsen, professor ved Høgskolen i Molde og Universitetet i Bergen

Høgskolen i Molde har vært på kvalitetssikringsseminar. Der har vårt system for kvalitetssikring fått anerkjennelse av en representant for en høgskole som åpenbart har et enda bedre system. Felles for begge høgskolene, og for de fleste andre institusjoner i norsk høyere utdanning, er at arbeidet med kvalitetssikring pågår uavhengig av at vi har et alvorlig kvalitetsproblem i undervisningen. Det kjennetegnes ved at mange studier har betydelige frafall, opptil 50 % i løpet av et studieår, at det ikke er uvanlig at bare en av tre studenter fullfører, og at studentene bruker svært liten tid på studiene. Vi som står i auditoriet opplever at stadig færre studenter møter til forelesning, at mange bruker liten tid på lærebøkene – om de i det hele tatt kjøper disse. Av de nye studentene som blir tatt opp hver høst er det en ikke ubetydelig del som mangler de mest elementære forkunnskapene. De møter lærebøker på engelsk, men kan ikke språket godt nok. De skal forfatte individuelle innleveringer, men kan ikke føre et faglig skriftlig resonnement. De skal styre sin egen arbeidsdag, men mangler gode arbeidsvaner, interesse og motivasjon.

Hvordan er dette mulig? Hvordan kan vi kombinere utvilsomt ”state-of-the-art” kvalitetssikrings-systemer med svak kvalitet? Det klarer det offentlige uten problemer når de låner ideer fra næringslivet. Mens en i næringslivet bruker begreper som TQM (Total Quality Management) og forsøker å kvalitetssikre hele virksomheten, må dette arbeidet utføres i det offentlige uten å berøre en rekke hellige kuer. Ta opptak av nye studenter som eksempel. Her beskriver kvalitetssikringssystemet detaljer om opptakssystemet. Viktig nok, men intet er sagt om hva som kreves av studentene. Råvarekontroll, kontroll av studentenes basiskunnskaper, ligger utenom systemet. Det må det gjøre, for dette er styrt av politikerne og departementet, ikke av institusjonene. Derfor har kvalitetssikring lite med kvalitet å gjøre i norsk høyere utdanning.

Basis for å bli tatt opp ved et høyere lærersted i Norge er ”generell studiekompetanse”. Det høres fint ut men er ikke det. I dag, når en stor andel av ungdomskullene fullfører videregående skole må en også ha metoder for å få elevene gjennom skoleverket. Den metoden som brukes heter karakteren 2. Det er laveste ståkarakter og gis på grunnlag av tilstedeværelse og et minimum av faglige kunnskaper. Det er vanskelig å kritisere videregående skole for dette. Det er politisk bestemt at alle skal komme inn, og en naturlig konsekvens er at de fleste også må komme ut. Med generell studiekompetanse, det får en selv om alle karakterene skulle være 2, kan en søke på de fleste studier i Norge. Siden nesten alle studiene er åpne vil en også bli tatt opp.

Hva skal vi gjøre med disse studentene? Noen klarer ikke å følge med på obligatoriske innleveringer og faller fra, mens andre gjør så godt de kan. Skal vi stryke disse til eksamen, eller forplikter opptaket? Skulle vi gi stryk kunne vi gjort dette allerede da. For hovedgrunnen til å gi mange studenter stryk ved eksamen er at de ikke kan formulere seg på norsk. Det kan hende de kjenner svarene, men de klarer ikke å få disse ned på papiret på en vettug måte. En løsning på dette dilemmaet er å gi karakteren E (dårligste ståkarakter). Der vi tidligere hadde seks hovedkarakterer, der de to dårligste ga stryk, har vi nå seks karakterer der bare en (F) gir stryk. Det åpner nettopp for å benytte samme metode som i videregående skole. Vi gir en E, signaliserer at ”kandidaten viser liten vurderingsevne og selvstendighet” for å sitere vurderingskriteriet, og lar ham gå videre. Samtidig er det selvfølgelig også et innslag av det vi kan kalle E-business (nå med stor E). Institusjonene får kun betalt for studenter som står. Men dette var vel også hensikten? Nå får vi gjennom flere studenter og intensjonene i reformen er oppfylt. Og akkurat som du kan

komme ut fra videregående skole med bare 2-ere og generell studiekompetanse, kan du nå komme ut fra enhver institusjon i Norge med en Bachelorgrad (den graden du får etter et 3-årig studium) med bare E-ere. Du har graden, men karakterene forteller at du ikke har kunnskapene. Selv innslag av noen bedre karakterer kan skjule sannheten. Undersøkelser har vist at enkelte institusjoner er klart snillere med karakterene enn andre.

Dette er et uverdigg system. Svake studenter ødelegger studiemiljøet, og vi lurer framtidige arbeidsgivere når vi gir grader til studenter som ikke kan faget. Ved mange institusjoner i utlandet tas dette alvorlig. Da jeg for noen år siden ga et foredrag ved Carnegie Mellon University (CMU), en av USA's eliteinstitusjoner, var det en nervøs stemning i lokalene. Da jeg spurte om det fikk jeg vite at dette var "Black Friday", den dagen da alle masterstudentene ble kalt inn på teppet for å vite om de fikk fortsette eller ikke. En uvant problemstilling sett med norske øyne. Her sier CMU nei til studenter som betaler flere hundre tusen året for å studere. Men CMU lever av sitt gode rykte. På lang sikt er det derfor skadelig for institusjonen å ha studenter som ikke yter full innsats.

Skal vi gjøre det samme? Clemet har vist vei ved å innføre et minstekrav om karakteren 3 i norsk og matematikk ved opptak til lærerskolene. Det samme kravet bør som et minimum gjøres gjeldene for all høyere utdanning. Da vil vi få studenter med bedre arbeidsvaner og bedre forkunnskaper. I tillegg må vi sette krav underveis, slik at vi tidlig får plukket ut dem som ikke yter den nødvendige innsats. Med noen få normerte eksamener med nasjonal sensur i et studium kan vi også unngå institusjoner og ansatte som er for snille med karakterene. Samtidig kan vi kreve en minimum gjennomsnittskarakter, for eksempel D, for i det hele tatt å gi en grad.

Når slike krav blir reist er det alltid noen presumptivt vellykkede som kommer fram og forteller at de ikke ville ha oppfylt kravene. Jeg husker en direktør som sa at han ikke kom i nærheten av 3-tallet på videregående skole. Nå var han ikke direktør året etter, så karakterene betydde kanskje noe likevel? Men innfører vi kravene over tid vil mange ha mulighet til å oppfylle disse. Da kan vi få kvalitetsforbedringen i gang allerede i videregående skole.

Kvalitet er et fint ord, men det koster. Skal vi sikre kvaliteten kan vi ikke kombinere dette med alles rett til å ta utdanning. Vi må sette krav, både til studentene og til de som underviser. Er råvarene for dårlige må de avvises. Om en maskin ikke gjør jobben må den skiftes ut eller oppgraderes. Holder ikke de ferdige produktene mål må de kasseres. Her snakker vi om mennesker og ikke maskiner, men om vi ikke kan lage omlett uten å knuse egg, kan vi heller ikke heve kvaliteten uten å sette krav til de som deltar i systemet. I Norge er vi fullstendig klar over dette. I *idretten* settes det derfor strenge krav til å få rykke opp og være med i toppen. Alle har forstått at det er nødvendig for å få resultater. Undervisning derimot styres av helt andre idealer. Her skal alle få være med uavhengig av innsats. Kan vi derfor undre oss over at resultatene ikke er som forventet?